

SKANSEN FORTYFIKACJI STARE JABŁONKI

Szanowni Państwo,

W tym roku obchodzimy jubileusz 25-lecia Święta Wolności. Zainicjowano wtedy zmiany, które na trwałe zmieniły oblicze naszego kraju. Powstała Polska samorządna z instytucjami i organizacjami pozarządowymi, które w sposób mądry i ciekawy potrafią zagospodarować polską wolność i uczynić ją wolnością obywatelską. Dzięki ich działalności lokalny patriotyzm jest powodem do dumy.

Przykładem takiej organizacji jest Koło nr 5 Związku Żołnierzy Wojska Polskiego w Ostródzie. Potwierdza to nagroda i tytuł w konkursie „Godni Naśladowania” przyznana za realizację Skansenu Fortyfikacji Stare Jabłonki. Jestem przekonany, że to między innymi do Was odnoszą się słowa znanego reżysera Feliksa Falka „Człowiek powinien próbować pozostawić po sobie jakiś ślad. Wtedy życie, nawet jeśli nie jest łatwe, będzie pełniejsze.”

Gratuluje dotychczasowych działań takich jak akcja społeczna „Ostródzcy weterani. Zachować od zapomnienia”, czy pomysł utworzenia klasy o profilu wojskowym w Ostródzie.

Serdecznie pozdrawiam oraz życzę wiele satysfakcji z podejmowanych i realizowanych kolejnych przedsięwzięć na rzecz lokalnej społeczności.

Wszystkich zainteresowanych turystyką militarną zapraszam do Starych Jabłonek, gdzie grupa pasjonatów historii utworzyła jedyny w swoim rodzaju Skansen Fortyfikacji. Naprawdę warto.

**Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Jacek Protas**

Wojciech Gudaczewski, Marek Margalski i Ryszard Kałużny odbierają nagrodę Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Konkursie Godni Naśladowania za realizację projektu Skansen Fortyfikacji Stare Jabłonki

Historia

Zbudowane w 1938 roku przez Niemców fortyfikacje były początkową częścią tzw. Pozycji Olsztyneckiej, która obejmowała bunkry rozmieszczone na odcinku około 100 km łukiem wzdłuż jeziora Szelańg Wielki, jeziora Ostrowin, rzeki Drwęcy, jeziora Mielno, miejscowości Waplewo, jeziora Omulew i jeziora Dłużek. Pozycja Olsztyńska łączyła się z kolejnym systemem schronów Pozycji Szczycieńskiej w miejscowości Pasym.

Schron bojowy z 1938 roku znajduje się w Starych Jabłonkach przy ulicy Turystycznej. Bunkier w Starych Jabłonkach jest specjalnie zaprojektowanym żelbetonowym obiektem, nietypowym, o klasie odporności B1: grubości ścian zewnętrznych 1-1,5 metra, ścian wewnętrznych 0,5-1 metra, grubości stropów 0,8 metra i grubości płyt pancernych 100 mm. Schron usytuowany przy dawnej drodze na Olsztyn, bronił przeprawy na moście nad kanałem łączącym jeziora Szelańg Wielki i Szelańg Mały, z możliwością prowadzenia ognia również na odcinku drogi oddalonej o około 1 km.

W obiekcie znajdowały się dwie sekcje ciężkich karabinów maszynowych oraz kazamata działka przeciwpancernego 37 mm wz. 35/36. Załoga schronu bojowego liczyła dziesięciu żołnierzy.

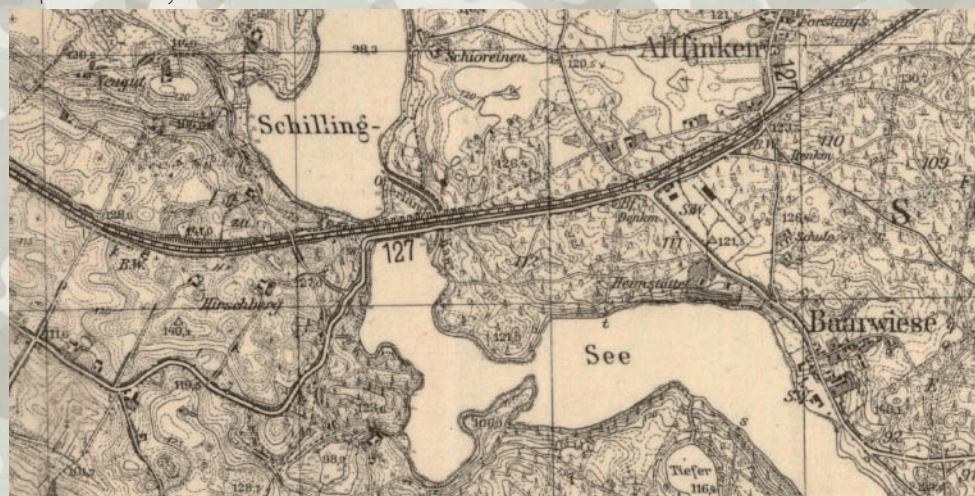

Ryszard Nowicki,
członek zarządu Koła nr 5
ZZWP

Turystyka militarna cieszy się coraz większą popularnością. Będziemy rozwijać kolejne trasy do innych obiektów.

Mapa okolic Starych Jabłonek z 1938 roku

Uzbrojenie

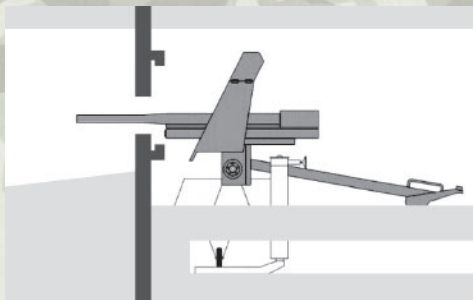
Działo przeciwpancerne

Schron bojowy wyposażony został w dwie płyty pancerne o grubości 100 mm. Poprzez cofnięcie płyty do wnętrza pomieszczenia działka przeciwpancernego, uzyskano sektor ostrzału wynoszący 60 stopni. W ten sposób można było razić cele zarówno na drodze jak również 20 metrów wyżej, na szczycie nasypu kolejowego. Usytuowane w schronie bojowym działko ppanc. kalibru 37 mm (PAK wz. 35/36) znajdowało się na lawecie fortecznej i mogło z odległości 1000 m przebić 22 mm pancierz czołgu lub tankietki. Obsługa działka stanowiła pięciu żołnierzy.

Ciężkie karabiny maszynowe

Do zwalczania piechoty przeznaczono ciężkie karabiny maszynowe. Jeden z nich MG08 znajdował się w drugim pomieszczeniu z płytą pancerną 100 mm. Ustawiony na lawecie fortecznej, na skrzynkowym stole miał przygotowany zapas amunicji w ilości... 40 000 sztuk naboji. Szybkostrzelność karabinu wynosiła 450-600 sztuk pocisków na minutę! Ciężar tego „żelaznego potwora” wynosił 20 kg plus... 3 litry wody, bowiem jego lufa chłodzona była wodą.

Drugi ciężki karabin maszynowy MG34 także na lawecie fortecznej znajdował się w tylnej kazamacie także osłoniętej płytą pancerną 60 mm. W razie zagrożenia można było prowadzić stąd ogień na zapole obiektu. Obrońcy schronu bojowego mogli bronić się także bronią ręczną ze strzelnic w drzwiach pancernych i z wewnętrznej strzelnicy korytarza.

Schemat montażu działka PAK wz. 35/36

Karabin maszynowy MG34 na stanowisku

Otwarcie Skansenu Fortyfikacji w czerwcu 2014 r.

Ciężki karabin maszynowy MG08

Wyposażenie

Schron posiadał zapasowe wyjście na wypadek zaważenia, które znajdowało się w pomieszczeniu kwaterunkowym. Na wyposażeniu znajdowało się sześć składanych prycz, drewniany stół na koźlach, piecyk, zapasy żywności i wody, środki saperskie i oświetleniowe. Korytarz łączący pomieszczenia pełnił także rolę magazynu broni i amunicji. Drzwi pancerne wewnątrz bunkra były gazoszczelne, obiekt posiadał także filtry powietrza. Dodatkowo każde pomieszczenie wyposażone było w instalację kanalizacyjną i system rozprowadzający powietrze.

Schrony bierne

Obrońca schronu bojowego w Starych Jabłonkach wspomagana była przez drużyny wojska niemieckiego rozlokowane w pięciu schronach biernych, usytuowanych w najbliższej okolicy. Duże betonowe obiekty o ścianach i stropach o grubości 1-1,5 m, wzmocnione były wewnątrz falistą blachą. W obiektach tych znajdują się dwa pomieszczenia o konstrukcji półkolistej (przekrój 2/3 walca). Komory schronu biernego połączone były niskim, wąskim przejściem. Jedno z pomieszczeń przeznaczone było na skład prowiantu, uzbrojenia, amunicji i innych materiałów. W tej komorze znajdowało się również wyjście awaryjne. Drugie pełniło rolę izby kwaterunkowej. Wszystkie tego typu obiekty posiadały podstawowe wyposażenie socjalne: piecyki grzewcze, stoły drewniane, system wentylacji itp. Poszczególne bunkry bierne uzupełniane były siecią okopów, stanowisk ziemnych i rowów przeciwczołgowych. Często też na przedpolu wykonano zasieki oraz zapory drogowe. Do 1939 roku wybudowano 118 takich schronów biernych.

Schron bierny na zapleczu schronu bojowego

Schron bierny po drugiej stronie nasypu kolejowego

Wnętrze schronu biernego

Schron bojowy - stan z 2005 roku

Marek Margalski,
sekretarz Koła nr 5 ZŻWP

Nagroda Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Konkursie Godni Naśladowania za realizację projektu Skansen Fortyfikacji Stare Jabłonki to dla nas największe wyróżnienie. Cieszymy się także z każdego słowa uznania ze strony turystów.

II wojna światowa

We wrześniu 1939 roku schrony bojowe nie były wykorzystywane do działań bojowych. Po Kampanii Wrześniowej fortyfikacje przestały pełnić rolę obronną. Ożywienie nastąpiło dopiero w 1944 roku, gdy Armia Czerwona stanęła na linii Narwi. Rozpoczęto odnawianie umocnień ziemnych, wykopano ciągłe rowy przeciwczołgowe i kilka linii okopów wzmocnionych kochbunkrami czyli jednoosobowymi stanowiskami. Składały się one z betonowego kręgu z bocznym otworem wyjściowym do żelbetonowej tranzei. Jeden z takich obiektów zachował się niedaleko schronu bojowego w Starych Jabłonkach. Trwają prace mające na celu udostępnienie go zwiedzającym. W 1945 roku po uderzeniu II Frontu Białoruskiego Niemcy porzucili swoje umocnienia.

Wkrótce po tym fortyfikacje wizytował dowódca frontu Marszałek Rokossowski, który później tak je wspominał: „ujrzelśmy tam betonowe transeje, schrony bojowe, zapory z drutu kolczastego, stalowe wieże...”. Kilka schronów bojowych z Pozycji Olsztyneckiej zostało wysadzonych w powietrze. W latach 1945-47, rozrzucone po niedostępnych lasach schrony stały się ostoją dla różnych grup zbrojnego podziemia antykomunistycznego. Operowały tu m.in. oddziały V Wileńskiej Brygady Armii Krajowej mjr Zygmunta Szendzielarza ps. „Łupaszka” i por. Zdzisława Badochy ps. „Żelazny”. W schronach biernych nad jeziorem Omulew oddziały Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego odnalazły w grudniu 1946 roku ich składy uzbrojenia.

Ekspozycja we wnętrzu schronu bojowego

Skansen Fortyfikacji odwiedza coraz więcej turystów

Krzysztof Bieńczyk,
skarbnik Koła nr 5 ZŻWP
Od samego początku pomysł wspólnej pracy spotkał się z wielkim entuzjazmem nas wszystkich. Przy remoncie pracowali nasi członkowie w wieku od 17 do 80 lat.

Na tym kończy się historia wykorzystania olsztyneckich umocnień. Przez lata po 1945 roku były niszczone i okradane z metalowych części. Palnikami wycinano 100 mm pancerne płyty – szczęśliwie taki los ominął bunkier w Starych Jabłonkach. Schron bojowy i schrony bierne należą do Lasów Państwowych, w Nadleśnictwie Stare Jabłonki. Na mocy zawartego porozumienia opiekę nad nimi sprawuje Koło nr 5 Związku Żołnierzy Wojska Polskiego z Ostródy, które od marca do czerwca 2014 roku wykonało gruntowny remont schronu bojowego. 14 czerwca 2014 roku w uroczystym otwarciu wzięło udział około 500 osób. Dzięki bijącej rekordy popularności turystyce militarnej Skansen Fortyfikacji podczas sezonu 2014 obejrzało ponad 4000 osób. We wrześniu 2014 roku w wojewódzkim Konkursie „Godni Naśladowania” Koło nr 5 Związku Żołnierzy Wojska Polskiego za realizację Skansenu Fortyfikacji Stare Jabłonki otrzymało nagrodę i tytuł laureata konkursu.

Zawitali tu nawet turyści z Togo

Skansen cieszy się powodzeniem także jesienią

Dzieci mają frajdę...

Wojciech Gudaczewski,
wiceprezes Koła nr 5 ZZWP

Pomysł realizacji Skansenu Fortyfikacji Stare Jabłonki zrodził się w mojej głowie w 2004 roku, ale dopiero teraz udało się go wykonać.

Pracowaliśmy społecznie na rzecz ratowania zabytków a także na rzecz lokalnej społeczności. W Starych Jabłonkach utworzyliśmy kolejny obiekt turystyczny, który cieszy się wielką popularnością. Słowa podziękowania składamy Nadleśnictwu Stare Jabłonki za okazane wsparcie i zaufanie.

Dzięki zaangażowaniu społeczników Stare Jabłonki zyskały jeszcze jedną atrakcję turystyczną, do bunkra przyjeżdżają turyści nie tylko z Polski ale z innych państw: Ukrainy, Niemiec, Szwecji, Holandii, Francji a nawet... z Togo w Afryce. Obiekt stał się punktem gier terenowych, popularnego na całym świecie geocachingu. W Polsce uczestniczy w tej grze 44 000 osób a na całym świecie 6 milionów. Bunkier stał się też scenografią do niezwykłych zdjęć ślubnych ale przede wszystkim celem wycieczek turystów indywidualnych i zorganizowanych. W sezonie 2015 roku pasjonaci z koła nr 5 ZZWP z Ostródy planują otwarcie kolejnych tras do nowych obiektów.

Wydawca: Koło nr 5 Związku Żołnierzy Wojska Polskiego w Ostródzie.

Zrealizowano przy wsparciu finansowym Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Tekst: Wojciech Gudaczewski

Zdjęcia: Arkadiusz Serwiński, Wojciech Gudaczewski, Zbigniew Rochowicz, Tomasz Winkielewski, Ryszard Kałużny, Ryszard Bogucki

Skład i druk: Wydawnictwo Drwęca Ryszard Bogucki

